

का७ स्विद्धर्भं प्रथमं दध्नाप्यो यत्र देवाः समपश्यन्त पूर्वं ॥ २१ ॥

प्रश्नोत्तररूपा मन्त्राः ब्रह्मविषयप्रश्नः । विभक्तिव्यत्ययबाहुल्यमत्र मन्त्रे । यत् अस्ति कृदीति शेषः यदीश्वरतत्त्वं कृत्पुण्डरीके अस्ति तत् दिवा परः द्युलोकादपि दूरे तिष्ठति दिवो (11.) दुर्ज्ञेयत्वात् । परस्शब्दः सान्तो दूरवाची । एना पृथिव्या अस्याः पृथिव्याः परः पृथिव्या अपि दूरे । देवेभिरसुरैः देवेभ्योऽसुरेभ्यश्च परो दूरे दूरत्वं विलक्षणत्वम् सर्वजगद्विलक्षणत्वादुरुशास्त्रविमुखैर्न ज्ञायतऽइत्यर्थः । किं च स्विदिति वितर्के आपः प्रथमं कं गर्भं दध्ने दधिरे आधारयन् धाजो लिटि तडि प्रथमबहुवचनस्य लिटस्तकयोरेशिरेजिति [पा० ३. ४. ८१.] इरेचि (12.) कृते तस्य इरयो रे इति [पा० ६. ४. ७६.] रे-आदिशे तस्य स्थानिवत्त्वादातो लोप इति चेत्यालोपे [पा० ६. ४. ६४.] दध्ने इति रूपम् । पूर्वं देवाः प्रथमोत्पन्ना देवाः वसिष्ठादयो यत्र गर्भे समपश्यन्त ददृशुः जगदिति शेषः । यदा स्यूतोऽप्ययं जगदाधारो गर्भरूपो न ज्ञायते तदात्यन्तसूक्ष्मं तत्त्वं न ज्ञायतऽइति किमु वक्तव्यमिति भावः ॥ २१ ॥

तमिद्धर्भं प्रथमं दध्नाप्यो यत्र देवाः समगहन्त विश्वे ।

अज्ञस्य नाभावध्येकमर्पितं यस्मिन्विद्यानि भुवनानि तस्युः ॥ ३० ॥

प्रत्युत्तरमाह । आपः प्रथमं तमित् तमेव गर्भं दध्ने दधिरे यत्र कारणाभूते गर्भे विश्वे सर्वे देवाः समगहन्त संगताः सम्भूय वर्तन्ते । ननु तस्य गर्भस्य को वाधारस्तत्राह । अज्ञस्य जन्मरहितस्य परमेश्वरस्य नाभावधि नाभिस्थानीयस्य स्वरूपमध्ये एकमविभक्तमनन्यभूतं किञ्चिद्वीजं गर्भरूपमर्पितं स्थापितं यस्मिन्वीजे विद्यानि सर्वाणि भुवनानि भूतजातानि तस्युः स्थितानि तद्वीजमर्पितम् तथा च स्मृतिः [मनु० १. ८. १.] अप एव ससर्जादौ तासु वीजमयाक्षिपत् (13.) तदण्डमभवद्भूमं सूर्यकोटिसमप्रभमिति (14.) । स एव सर्वाश्रयो न तु तस्याप्यन्यऽआश्रया इति भावः ॥ ३० ॥

न तं विदाथ य इमा ज्ञानान्यद्युष्माकमन्तरं बभूव ।

नीहुरेण प्रावृता जल्यो चासुतृप उक्थशासश्चरन्ति ॥ ३१ ॥